

Социометрията- това е
Социологическа наука на хората,
с хората и за хората .
Я.Л.Морено

СОЦИОМЕТРИЯТА КАТО МЕТОД ЗА СОЦИАЛНО - ПСИХОЛОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ НА МАЛКАТА ГРУПА

Елеонора Златинова, психодрама първо ниво

ТЕЗИС

Изборът ми на СОЦИОМЕТРИЯТА за тема на настоящия тезис, беше породен от интересът и необходимостта от опознаването и използването на този метод не само в работата ми по психодрама, но и в груповата ми работа с ученици.

Структурата на човешките групи е сложна и много динамична. Всеки, който е работил с групи знае, колко излишни могат да се окажат плановете и посоките, които сме си определили, как те могат да срещнат съпротивите на групата, да бъдат повлияни и променени от груповата динамика. Работата ми с групи ученици от еднакви и различни възрасти в училище потвърди у мен правилото, че групата е жив организъм със свой облик, специфика, настроение, потребности, и желаня и увеличи необходимостта от обективна преценка и използването на прагматични методи за изследване и влияние върху нея. В групата по психодрама имах възможност реално да използвам и да се включвам в различни социометрични измервания - обикновено при избор на тема за лична работа, при запознаване, при анализ на свършена работа в съответно ниво, което беше от изключително значение за работата ми като цяло.

Тук ще се опитам на кратко да дам информация за възникването, същността и основните методики на Социометрията.

За Социометрията се говори като за наука, или като за метод за изследване от инструментариума за социалнопсихологически изследвания на структурата на групи хора. За нея се говори и като за метод за изучаване на личността като елемент на групата. Тя се занимава основно с измерването на междуличностните отношения в групата.

Основоположник на Социометрията - тази сравнително нова наука /развила се постепенно след първата световна война/ е Джейкъб Морено, според който съвкупността от междуличностни отношения в групата съставлява тази първична социално-психическа структура, чийто характеристики в голяма степен определят не само цялостната същност на групата, но и душевното състояние на нейните членове.

В основата на социометрическата концепция на Дж. Морено са залегнали 5 момента, които според него се изразяват в това, че:

— в групата обективно съществуват прояви на симпатии и антипатии между нейните членове, и че тези прояви са свързани с наличието на невидими материални частици емоционална енергия, които се излъчват от индивидите и са насочени към другите хора;

— социалният атом на обществото не е отделната личност, а съвместното съществуване на хората, тъй като отделният човек не може да живее без емоционална

връзка с другите хора;

- сплотеността на групата е правопрпорционална на привличането на членовете ѝ един към друг, и обратнопропорционална на пространствената дистанция между тях;
- висшите форми на групова организация се развиват въз основа на най-простите, от което следва, че наличните социални ефекти в макрогрупите са следствие от микросоциалните въздействия оказвани върху малките групи хора;
- в групата симпатиите и антипатиите се разпределят неравномерно между членовете ѝ.

Разглеждайки Социометрията, задължително трябва да се спрем на особеностите на Социометричния тест. Този нов в методично отношение социометричен тест е бил получен благодарение на превода на понятията привличане и отблъскване в понятията **избор и отхвърляне**.

Морено извежда участниците на социометрическото тестиране от статуса на обекти на изследване в статус изследователи на действието (action researcher). Всички те са мотивирани от своята актуална социална ситуация и изпълняват теста заради собствените си интереси. Само по този начин биха могли да се получат релевантни резултати от изследването. При социометричното тестиране става въпрос за изразяване на симпатии не по принципа на запитването, както при изучаването на общественото мнение, а за първа стъпка към изменението на съществуващите отношения. Ако участниците в тестирането осъзнаят важността на дадена задача за своя живот, то техните избори и отхвърляния представляват показания на които можем да се доверим. Тъй като терапията на социалните конфликти и техните индивидуални последствия се отнася към едни от главните задачи на психодрамата, Морено подчертава важността на предварителното социометрично изследване като предпоставка за по - ясно разбиране на разглежданата ситуация и за целенасочена терапевтична работа.

Социометрична процедура. Социометричното изследване се провежда под формата на анкета с всички членове на групата и общата схема на действия на изследователя се заключава в следното:

1. Формулиране на задачите на изследването и избор на обектите за измерване.
2. Формулиране на основната хипотеза и положения, касаещи възможните критерии за анкетиране членовете на групата.
3. Създаване на социометрически въпросник, чрез който се анкетираат членовете на групата. Нужно е да се отбележи, че след попълването му е задължително да се спазва пълна дискретност от страна на изследователя за данните получени от анкетирането.

Задачата на изследваните е да отговорят на въпросите, чрез които им се предлага да изберат от членовете на групата партньор за някаква съвместна дейност, който те считат, че е най-предпочитан от тях в сравнение с другите или обратното, да посочат този с който не желаят да изпълняват съвместна дейност - т.е. изборът се осъществява на основата на симпатии, или обратно, на антипатии, на доверие или недоверие и т.н. Социометричната анкета съществено се отличава от другите видове анкетиране и от интервюто, тъй като въпросите, на които са длъжни да отговорят членовете на групата засягат емоционалната страна на междуличностните им взаимоотношения. Тук не може да има пълна анонимност. Изискванията на изследователя от хората да разкрият своите симпатии или антипатии нерядко предизвикват вътрешни затруднения у изследваните, което се проявява у някои от тях в нежелание да участват в изследването. В такъв случай от изследователя се изисква да убеди хората в пълната дискретност на изследването, и че ще бъде спазена професионалната тайна.

Социограмата - това е графическо изображение на динамичната, емоционално дълбинна структура на групата. Като начало участниците в социометричното тестване социографски се изобразяват на хартия с помощта на символи - жените във вид на кръгчета, мъжете с триъгълници. След това в съответното кръгче или триъгълник се поставят инициалите, или името на всеки един от участниците, или номер на който отговаря. След това с червени непрекъснати линии отбелязваме позитивните избори на всеки един от участниците, а отхвърлянията - с черни или пунктирани линии. Взаимните избори или отхвърляния /така наричаме взаимното притегляне и взаимното отблъскване/ изобразяваме със съединителни линии пресечени с малка черта в средата. Интензивността на избора и неговия порядък - първи, втори или трети, отбелязваме с малка цифра близо до съединителната линия.

След графичното представяне на резултатите от социометричния тест на социограмата може да се пристъпи към неговата качествена оценка. Социометричните структури на социограмата започват да се изучават подобно на структурата на органите на тялото при рентгенова снимка.

От личен опит, мога да кажа, че използването на социометрични похвати в различните етапи на психодраматичния процес внася яснота и обективност. За мен беше особено интересно използването на социометрични техники като диагностика на усещането за постигнати резултати при приключването на базисното ниво по психодрама.

Често ми се е налагало да пускам социометрични анкети в класове, в които има много конфликти и недобър психологически микроклимат. Благодарение на тях и разместванията на учениците на база симпатии и антипатии се постигна значително подобрене на работата в такива групи. Един от най - ярките примери за успешно хармонизиране на ученическа група в моята практика, беше с един от 2 - те класове в нашето училище - изключително конфликтни, нежелаещи да спазват правила и незачитащи авторитети деца, с които се работеше изключително трудно. Благодарение на данните от направената социограма на избори и отхвърляния, с помощта на учителката успяхме да направим срещи с отделните групи деца, както и позитивиращи срещи с лидерите на отделните групички, които доведоха до значително подобряване на нагласите за учене и дисциплината в класа.

В заключение мога да кажа, че най-обща задача на социометрията е изучаването на неофициалния структурен аспект на групата и на царящия в нея социално-психически климат. Социо-метрическият метод позволява да се изследват тези проблеми приблизително, с определена степен на надеждност. Обаче, с допълнителни данни от наблюдение и други методи, той е удобно средство за бързо и технически достатъчно просто проникване в строежа на групата, в системата на взаимоотношенията между членовете ѝ. Едноактната социометрия дава само "срез", приблизителна "фотография" на груповата структура, а многоактната - характера на нейното изменение.

Със сигурност можем да кажем, че социометричните изследвания, провеждани в различни производствени, учебни и други социални групи могат да дадат ценен материал за разработка на необходимите програми за социалното развитие или социалното изменение на дадените групи.

Ясно е, че само с отчитане на груповите фактори може да бъде изработена действително научна и ефективна система за развитие и усъвършенстване на социалните отношения в учебните, трудовите, битовите и други контактни групи от хора. Социометрията позволява в определена степен да се изучат тези фактори и по този начин да внесе своя лепта в решаването на задачите на приложната и експерименталната социална психология.

Използвана литература:

Морено, Джейкъб - „Основи на психодрамата”

Г.Лойтц - „Психодрама-теория и практика. Класическая психодрама Я.Л. Морено
/Статия ”Социометрия как эмпирически-теоритическая основа психодрамы”/

Тодорков, К.- „ Експериментална психология”